

прагматизм, так режими стають «проєвропейськими» не через ідеологічне переконання, а через розуміння того, що лише західні стандарти забезпечать їм безпеку та економічне виживання.

Повномасштабна російська війна в Україні прискорила процеси культурного дистанціювання регіону від РФ, а саме *процесу деколонізації свідомості в освіті та мовній політиці*. Європейська «м'яка сила» активно працює в освітньому секторі через програми Erasmus+ та розвиток філій європейських університетів у Ташкенті та Астані [2]. Формування нової технократичної еліти, яка володіє англійською мовою та знайома з європейськими управлінськими практиками, створює довгострокову загрозу російському ідеологічному домінуванню.

Підсумовуючи, можна зробити висновки, що вплив «м'якої сили» ЄС в умовах російсько-української війни виявився значно ефективнішим, ніж у попередні десятиліття. Вона перестала бути лише інструментом «повчання» і стала інструментом «визволення» регіону Центральної Азії від монопольного впливу Росії. Хоча політичні режими ЦА залишаються авторитарними, їх орієнтація на європейські стандарти, технології та інвестиції створює незворотні зміни в їх політичних стратегіях. Дрейф від Москви у бік Європейського Союзу стає запобіжником проти втягування Центральної Азії у військові авантюри Кремля, що є критично важливим для стабілізації Євразійського континенту та завершення російсько-української війни.

Джерела та література

1. Nye J., Jr. Soft power. The means of success in world politics. New York: PublicAffairs, 2004. 192 p.

2. Жанбулатова Р. «М'яка» дипломатія країн Європейського Союзу в Центральній Азії в сучасних геополітичних реаліях. *Геополітика України: історія та сучасність*. 2024. № 1(32). С. 162–173. DOI: 10.24144/2078-1431.2024.1(32).162-173.

3. Польська К. Зближення ЄС і Центральної Азії: вирішальний крок в обхід РФ. 1 лютого 2024 р. URL: <https://www.dw.com/uk/zblizenna-es-i-centralnoi-azii-virisalnij-krok-v-obhid-rf/a-68146631>

4. Середній коридор: шлях, що виник у новій євразійській геополітиці. *Міжнародний кур'єр*. 5 лютого 2025 р. URL: <https://intercourier.news/2025/02/05/serednij-korydor-shlyah-shho-vynyk-u-novij-yevrazijskij-geopolitycz/>

Маковей Данило

Донецький національний університет імені Василя Стуса

МЕДІАЦІЯ ТА САНКЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ВРЕГУЛЮВАННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ

Ключові слова: посередництво, санкційний тиск, примус до миру, міжнародне партнерство.

Keywords: mediation, sanctions pressure, coercion to peace, international partnership.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну викликало безпрецедентну реакцію міжнародної спільноти: були введені суворі санкції проти РФ та активізовані спроби дипломатичного врегулювання. Санкції мали на меті ослабити російську економіку й змусити Кремль переглянути агресивну політику, тоді як мирні переговори покликані були зупинити бойові дії. Однак, попри значні зусилля, вже через кілька років війни жоден із цих інструментів не привів до бажаного її завершення.

З одного боку, аналітики зазначають, що санкції «заподіяли Росії певний біль» – зокрема суттєво скоротилися доходи від експорту нафти й газу та імпорт високотехнологічної продукції, але водночас вони не спричинили «широкомасштабного економічного колапсу і не змусили агресора припинити воєнні дії [5]. З іншого боку, медіація та мирні ініціативи також не дали сталого результату, оскільки Росія не відмовилася від своїх імперіалістичних цілей, що «радикально змінило ландшафт медіації» в цьому регіоні та призвело до патової ситуації – військового тупика, за якого жодна зі сторін не може швидко здобути вирішальну перемогу. У цих умовах санкційна політика Заходу набула характеру довгострокового інструменту стримування: лише з лютого 2022 р. проти Росії було ухвалено понад десять пакетів обмежувальних заходів, покликаних поетапно створювати умови, за яких імперські амбіції стають економічно та політично не вигідними [8].

Медіація означає мирні переговори за участю нейтральної третьої сторони, яка дає змогу сторонам конфлікту знайти взаємоприйнятне рішення. Як зазначає О. Горєцький, коли одна сторона є беззастережним агресором, а інша – жертвою безпричинної агресії, «медіація стає інструментом легітимізації захоплення чужих територій під виглядом компромісу». Головна характеристика неефективності медіації – суттєвий дисбаланс сил. Якщо одна сторона здатна досягти своїх цілей примусом і не має стимулу йти на компроміс, переговори перетворюються на фарс. У такому разі «медіація стає інструментом примушення слабшої сторони схвалити умови під виглядом добровільної угоди» [2].

У випадку України наявність такого дисбалансу не викликає сумнівів. Збройні Сили України воюють із регіональним гігантом, котрий має переважаючі ресурси. Наприклад, у Мінську-1 (вересень 2014 р.) Україна погодилася на перемир'я не тому, що добровільно обрала переговори, а тому, що «не мала військової спроможності зупинити російську агресію». Це є прикладом порушення принципу добровільності: рішення України було вимушеним під загрозою ескалації. Фактична рівність сторін також була відсутня – одну сторону представляли регулярні російські війська, що фактично займали частину української території. У таких умовах говорити про хоч якусь «рівність сторін» просто неможливо. Якщо одна сторона «тримає іншу під дулом автомата», продовження переговорів може лише легітимізувати насильство і примус [2].

У різні періоди війни роль медіаторів виконували численні держави та міжнародні формати: Тристороння контактна група за участі ОБСЄ (2014–2022), «нормандський формат» (Німеччина, Франція, Україна, Росія), ініціативи Туреччини та Ізраїлю у 2022 р., а також переговори за участі Китаю, Бразилії та країн «Глобального Півдня» у 2023–2024 рр. Новий етап переговорів розпочався у січні–лютому 2026 р. за посередництва США і нині вважається найуспішнішим за регулярністю та конструктивністю контактів. Попри це, жоден механізм не

забезпечив сталого врегулювання війни, що свідчить про обмеження медіації в умовах глибокої асиметрії сил і ультимативної позиції Росії [10].

У війні між Росією та Україною міжнародна медіація досі не завершила конфлікту. Угода про «припинення вогню» у Стамбулі 2022 р. була відкинута, а пропозиції щодо запровадження безпольотної зони провалени. Загалом спроби медіації «досі не змогли принести тривалий мир» [10], і необхідні нові рамки переговорів, які враховують сучасні реалії війни, а не покладаються на формати, що себе вичерпали. Медіація сама по собі не є хибною, проте за значної асиметрії сил вона ризикує перетворитися на інструмент тиску на слабшу сторону і поки що не вплинула суттєво на хід бойових дій або ситуацію на фронті [2].

Якщо переходити до більш конкретного інструменту впливу, то варто розглянути санкції як форму економічного та політичного тиску. Санкції – це обмеження, що накладаються одними державами або міжнародними об'єднаннями на інші з метою примусу до зміни поведінки [4]. Після анексії Криму та початку війни на Донбасі західні країни запровадили перші пакети санкцій проти Російської Федерації. З 2022 р., після повномасштабного вторгнення, санкційний режим суттєво посилюється і охопив банківський сектор, торгівлю технологіями, енергетику та експорт нафти. Метою цих заходів було обмеження здатності Росії фінансувати війну та створення економічних стимулів для перегляду її зовнішньополітичного курсу.

Економічні індикатори свідчать про реальний вплив санкцій. За оцінками Міжнародного валютного фонду, російська економіка скоротилася на 3,4 % у 2022 р.; на 2023 р. прогнозують подальше скорочення на 2,3 %. Водночас санкції, зокрема нафтове ембарго, призвели до істотного зменшення доходів: у січні 2023 р. прибутки від експорту нафти впали більш ніж на 25 %, а у лютому – майже на 42 % порівняно з аналогічним періодом попереднього року [3, с. 110]. Політичні оцінки підтверджують цей тренд. Високий представник Європейського Союзу Жозеп Боррель наголосив, що за рік санкції «значно обмежили можливості Москви та спричинили фінансову скруту, відрізаючи країну від ключових ринків та суттєво погіршуючи її промисловий і технологічний потенціал» [1]. Отже, санкції стали не лише символічним жестом, а реальним інструментом довгострокового економічного виснаження агресора.

З іншого боку, ефективність санкцій обмежена факторами адаптації та обхідними механізмами. Як зазначає О. Шпільнер та інші, «передусім Росія створила й використовує кілька паралельних каналів, щоб обходити високотехнологічні санкції, зокрема завдяки імпорту через треті країни, які не долучилися до західних санкцій, як-от Китай, Туреччина та Казахстан. Тобто РФ досі може купувати і високотехнологічні компоненти – хоч і не в довоєнних обсягах і не в такому різноманітті, – але не без значних додаткових витрат і затримок» [3, с. 115]. Однак треба зауважити, що під час усіх спроб обходу санкцій створюються певні логістичні й фінансові бар'єри. Відповідно до оцінок, за умови збереження санкційного режиму російська економіка потроху стагне: наприклад, обсяги імпорту в 2022 р. впали на понад 15 %, а експорту – на 9–10 %. Санкції також продемонстрували спільність Заходу: замороження активів на суму понад €300 млрд і обмеження банківської діяльності стримують здатність Кремля вільно розпоряджатися фінансами, які йдуть на війну [6].

За іншими критеріями ефективності санкцій картина доволі суперечлива. Скажімо, мета санкцій змусити Росію сісти за стіл переговорів – була досягнута, але позиція російської сторони щодо умов мирного врегулювання лишається вимогливою [7]. РФ продовжує стверджувати, що її цілями є повне підкорення України і вимагає скасування санкцій лише в обмін на «перемир'я». «Антиросійські санкції мають бути скасовані, усі юридичні претензії проти Росії зняті, а активи, вилучені на Заході, повернені», – сказав Лавров в інтерв'ю угорській газеті Magyar Nemzet [9].

Поки що економічний тиск «лише спонукав Росію загострити війну й підвищити ставки»: Москва збільшила мобілізацію, активізувала ракетні удари по інфраструктурі та готується до довгострокового конфлікту. Санкції переважно діють на середньо- та довгострокову перспективу, виснажуючи економіку агресора та демонструючи єдність коаліції, але не гарантують негайного завершення бойових дій. Наявні показники свідчать про поступове скорочення ресурсної бази РФ – зниження ВВП, зовнішньої торгівлі та доходів від експорту енергоносіїв, що обмежує її військову спроможність.

Підсумовуючи, можна констатувати, що жоден із розглянутих інструментів самостійно не здатен завершити цю війну. Санкції значно ускладнили економічну та військову спроможність РФ, проте не змусили Москву припинити агресію. Медіація теоретично могла б врегулювати конфлікт дипломатичним шляхом, однак у реальності асиметрія сил між сторонами не дає змоги досягти справедливого компромісу без ризику капітуляції України. Обидва підходи мають сенс лише у взаємодії між собою та з іншими засобами тиску.

Джерела та література

1. Боррель розповів, як санкції вплинули на економіку РФ. *Європейська правда*. 27 серпня 2023 р. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/08/27/7168276/>
2. Горецький О. Міжнародна медіація для України: уроки капітуляції. *Femida*. 2026. URL: <https://femida.ua/news/mizhnarodna-mediaczija-dlya-ukrayiny-uroku-kapitulyaciyi/>
3. Рац А., Шпільнер О., Вольф Г. Санкції та російська військова економіка. *Європа та війна в Україні від російської агресії до нової Східної політики*. Т. 1. 157 с. URL: <https://feps-europe.eu/wp-content/uploads/2025/03/Europe-and-the-war-in-Ukraine-UKR.pdf>
4. Що таке санкції – поняття, визначення, види, форми, суть. *Matriks Press*. 2025. URL: <https://www.matriks-pres.com.ua/shcho-take-sanktsii-poniattia-vyznachennia-vydy-formy-sut/>
5. CFR Editors. Three Years of War in Ukraine: Are Sanctions Against Russia Making a Difference? *Council on Foreign Relations*. 2025. URL: <https://www.cfr.org/articles/three-years-war-ukraine-are-sanctions-against-russia-making-difference>
6. EU sanctions against Russia: questions and answers. *European Council*. 2025. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia-explained/>
7. Harmash O., Hunder M. Ukraine, Russia end second round of peace talks with agreement on prisoner swap, new meeting. *Reuters*. 5 December 2026. URL: <https://www.reuters.com/world/ukraine-russia-start-second-day-peace-talks-abu-dhabi-2026-02-05/>

8. Impact of sanctions on the Russian economy. *Consilium*. 2023. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/impact-sanctions-russian-economy/>

9. Lavrov Names Sanctions Relief and Return of Frozen Assets as Preconditions for Ukraine Ceasefire. *The Moscow Times*. 2025. URL: <https://www.themoscowtimes.com/2025/07/07/lavrov-names-sanctions-relief-and-return-of-frozen-assets-as-preconditions-for-ukraine-ceasefire-a89710>

10. Susini C. Diplomatic and Mediation Efforts in Russia-Ukraine Conflict. *Trends Research & Advisory*. 2025. URL: https://trendsresearch.org/insight/diplomatic-and-mediation-efforts-in-russia-ukraine-conflict/#_ftnref6

Михайлик Ілля

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ ОБСЄ ЯК МЕДІАТОРА У КОНФЛІКТАХ (НА ПРИКЛАДІ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ)

Ключові слова: ОБСЄ, медіація, російсько-українська війна, Тристороння контактна група, Спеціальна моніторингова місія, Україна, РФ.

Keywords: OSCE, mediation, Russian-Ukrainian war, Trilateral Contact Group, Special Monitoring Mission, Ukraine, Russian Federation.

Оцінка потенціалу Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) як медіатора у врегулюванні російсько-української війни потребує комплексного аналізу її інституційної природи, що базується на унікальному «гельсінському проєкті» 1975 р. [2]. Створена як продукт епохи «розрядки», ОБСЄ заклала фундамент інклюзивної безпеки через діалог та повагу до суверенітету, проте конфлікт між двома державами-членами став екзистенційним викликом для цієї моделі [12]. На відміну від держав чи недержавних акторів, потенціал ОБСЄ як медіатора визначається специфічними критеріями: легітимністю, нейтральністю, рівнем політичного впливу та здатністю формувати спільну платформу інтересів [10].

Першим критерієм оцінки є легітимність медіатора та визнання його нейтральності сторонами конфлікту. Для України членство в ОБСЄ з 1992 р. стало актом легітимації її суверенного статусу після розпаду СРСР [13]. Україна розглядала організацію як ключову європейську структуру, що визнала її незалежність. Натомість Російська Федерація протягом понад десятиліття розглядала її радше як інструмент західного впливу, що заздалегідь обмежувало маневреність медіатора [14]. Це різне цілепокладання сторін заважало ОБСЄ бути нейтральним арбітром: одна сторона апелювала до норм організації, а інша намагалася ці норми ігнорувати [5].

Другим критерієм оцінки є здатність ОБСЄ слугувати платформою для узгодження протилежних інтересів через формування нормативної рамки врегулювання. Такою рамкою стали Мінські домовленості, що стали результатом переговорів лідерів країн «Нормандської четвірки» [1], у той час як Тристороння контактна група (ТКГ) за участі України, РФ та ОБСЄ працювала безпосередньо